

**Тодор Георгиев Тодоров, старши учител по философия
ПМГ „Иван Вазов“ - Димитровград**

Авторски права и уважение.

Основен въпрос

Какво трябва да имаш предвид, когато използваш материали, създадени от други хора?

Обзор на урока:

Учениците ще се запознаят с концепцията за авторски права и ще обсъдят какво е пиратство в мрежата. Те ще се информират за актуалната ситуация в света по нарушаване на авторските права и пиратството в интернет и ще обсъдят отговорността на потребителите и възможните санкции.

След това на учениците ще бъде дадена възможността да разгледат и обсъдят проблема от страната на авторите на интелектуално съдържание, които публикуват в интернет, да се поставят на тяхно място, да си дадат сметка за стойността на техния труд. Това ще стане на основата на материала „Случаят с Алекс“.

След това учениците се запознават с възможностите, които лицензът *Creative Commons* дава на потребителите за по-свободно ползване на авторски произведения в мрежата.

Накрая учениците ще формулират основни принципи при необходимост да се ползват материали, създадени от други хора.

Необходимо време

Един учебен час

Цели на урока:

Учениците ще могат да:

- Познават основни проблеми с авторските права в Интернет, които са важни за използването на информацията етично и легално, особено от по-младите хора в едновременното им качество на потребители и производители на съдържание.
- Формират нагласа на уважение към хората, чиито интелектуални продукти, резултат от техния творчески труд са били публикувани в мрежата.
- Да идентифицират възможни решения при нарушаване на техни авторски права в интернет и възможни последици при нарушаване на законовите ограничения в мрежата.

Речник:

Авторски права – отнасят се към литературни и художествени произведения, романи, аудио-визуални творби, резултат от творческа дейност. Възникват за автора автоматично, веднага със създаването на произведението.

Онлайн пиратство - извършването на дейности в интернет без разрешението на автора или притежателя на права. Включва непозволеното възпроизвеждане на творби (или части от творби), закриляни от авторското право, както и разпространението на нелегално възпроизведени творби.

Уважение – положителното отношение и оценка за някого или нещо, което се основава върху идеята, че те са вътрешно значими и ценни.

Начало на урока - 5 минути

Обясни на учениците юридическото понятие *авторско право*, според нормата на българското законодателство.

Попитай учениците под какво име са известни действията в интернет, които нарушават авторските права.

Вероятен отговор:

- Пиратство.

Поискай от учениците да изброят конкретни действия, които според тях биват считани за пиратство в мрежата.

Вероятни отговори:

- Да сваляш и използваш без да имаш право (получено чрез разрешение от носителя на авторските права или след заплащане) филми, музика, игри и компютърни програми (чрез торент тракери или по други начини).
- Да споделяш (разпространяваш) подобно съдържание.
- Да копираш чужди изображения и текстове, да ги преработваш и представяш за свои (плагиатство).

Обобщи отговорите на учениците и формулирай определение за онлайн пиратство.

Раздай на учениците копие от статия от 6 август 2016 г., публикувана на www.standartnews.com
– 15 мин.

„България е на второ място в света по нарушаване на авторските права и пиратството в интернет. Това сочи изследване на IT компанията MUSO, която публикува годишният си доклад за защита на авторските права и съдържание в световната мрежа за 2015 г.

Незавидното първо място се заема от Литва с 46,3% пиратско съдържание. България е с 27,43% и на трето място Латвия с 24,54%, съобщава БГНЕС. Следват Хърватия, Испания, Гърция и Сърбия - с по около 22% пиратско съдържание, Ирландия, Румъния и Швеция – с по около 19%. В Русия и Канада числата съответно са 11% и 10%.

Нисък процент на интернет пиратство има в САЩ – 5%, а най-ниското в света е в Германия – там само 1,71%. от потребителите използват пиратско съдържание в интернет пространството.

В своето изследване IT компанията MUSO е включила 14 000 значими торент и стрийминг сайтове, откъдето се сваля различно съдържание. Само през 2015 г. през тези сайтове е имало 141 млрд. посещения.

В заключение от MUSO посочват, че онлайн пиратството продължава да вилнее, въпреки правните възможности за защита на авторските права. Всеки ден потребителите на интернет по света посещават пиратски сайтове поне 100 млн. пъти.“

Попитай учениците кой според тях носи отговорност за високия процент на пиратското съдържание за България.

Вероятни отговори:

- Отговорността е на разпространителите на пиратско съдържание. Това е бизнес.
- Отговорни са властите, които не могат да спрат разпространението: „В България няма закони.“
- Отговорни са и потребителите, българинът винаги би предпочел да се сдобие с нещо без да плаща, ако получи възможност.

Информирай учениците, че според българското законодателство носят отговорност, когато незаконно разпространяват или потребяват творби, със защитени авторски права:

- Наказателен кодекс, чл. 172а. Който записва, възпроизвежда, разпространява, излъчва или предава, или използва по друг начин чужд обект на авторско или сродно на него

право, или екземпляри от него, без необходимото по закон съгласие на носителя на съответното право, се наказва с лишаване от свобода до пет години и с глоба до пет хиляди лева.

Попитай учениците дали считат, че предвидената санкция е справедлива.

Вероятни отговори:

- Има разлика. Не са виновни хората, които ползват материали без съгласието на носителя на авторските им права, виновни са онези, които ги разпространяват.
- Ако незаконно печелиш пари от разпространението, трябва да носиш много по-сериозна отговорност.

Попитай учениците дали намират оправдание за онези, които „теглят“ без разрешение на автора съдържание от мрежата, т.е. за потребителите.

Вероятни отговори:

- Когато сваляш нещо от мрежата не винаги можеш да знаеш дали е със защитени авторски права.
- Свалянето на музика, филми и програми от Интернет е нередно, но се "налага" заради високите им цени на пазара и заради ниския жизнен стандарт на хората в България.
- Заплатите у нас са много по-ниски, отколкото на Запад, а от друга страна младите хора се интересуват от нови технологии и всякакво развлекателно съдържание.
- Свободното разпространение на информация в интернет е ценна и важна. Трябва да имаме свободен достъп до филми и музика в интернет, макар че от друга страна, авторите им също могат да бъдат компенсирани по някакъв начин, например от специални фондове.
- Понякога няма друг начин да намериш един филм, освен чрез торент сайтовете.

Попитай учениците как приемат идеята за приемане на законодателни промени, чрез които интернет доставчиците да могат да следят потребителите, използващи пиратски софтуер, музика и филми.

Вероятни отговори:

- Като млади хора ние имаме потребността да достигаме до определено съдържание без да ни е страх, че ще ни преследват за това.
- Като ни поставят под наблюдение ще ограничат свободния ни избор в мрежата. Това е още една възможност за управляващите да поставят хората под контрол.

Попитай учениците дали те са се оказвали в ситуация на потърпевши като автори, чиито творби, публикувани от тях в интернет, са били използвани без разрешение от други потребители на мрежата?

Раздай на учениците материала „Случаят с Алекс.“ - 12 мин.

Алекс е на 22 години. От три години той се опитва да превърне хобито си да снима в по-сериозно занимание. Покрай следването си в университета и работата през лятото той успява да си купи по-качествен цифров фотоапарат и няколко обектива. Започва да чете специализирана литература и дори се записва на курс по пейзажна фотография. На два пъти участва в уъркшопове. Започва да следи различни фотографски форуми в интернет, задава много въпроси. Постепенно неговата техника на снимане се подобрява видимо и той се усеща като все по-добър фотограф.

През последните месеци Алекс изгражда свой фотоблог в интернет. Публикува авторски снимки в различни категории, пътеписи от места, които е посетил, за да прави снимки, коментира фотографски техники и новости. Тъй като фотографиите му са красиви и оригинални, получава много положителни отзиви от последователите на блога.

Преди известно време, един от посетителите на блога на Алекс публикува коментар с връзка към интернет страницата на малка българска туристическа агенция. Отваряйки връзката, Алекс вижда една от неговите снимки да илюстрира реклама към определена туристическа дестинация. До този момент Алекс никога не е подозирал за съществуването на тази агенция, нито някой се е свързвал с него, за да поиска разрешение да използва конкретната снимка. Освен това публикуваната фотография на страницата на туристическата агенция е така изрязана, че да не се вижда водният знак, който Алекс винаги поставя на снимките, които качва в блога си. Нещо повече, Алекс изрично е предупредил, че никой не може да използва неговите фотографии без съгласието му.

Алекс споделя за кражбата в един от интернет фото-форумите, в които има профил. Следвайки един от съветите, които получава, той разпечатва скрийншот, на който се виждат url адреса на сайта, логото на туристическата агенция и неговата снимка. С разпечатката и с притежавания от него оригинален файл, отива при нотариус и отворя пред него съответния url адрес, за да се увери, че съдържанието на сайта напълно съответства с разпечатката, която му показва. След което нотариусът заверява разпечатката и изготвя нотариална покана, която да бъде изпратена до агенцията с исканата от Алекс сума, която да му бъде заплатена заради неправомерното използване на фотографията му.

В туристическата агенция са наясно, че случаят може да бъде доведен до гражданско дело в съда. Съгласяват се да заплатят претендираната от фотографа сума. Те обаче твърдят, че са взели снимката не от блога на Алекс, а от трета интернет страница.

Попитай учениците как според тях се е почувствал Алекс, когато е видял своята снимка на чуждия сайт.

Вероятни отговори:

- „Окраден!“ Бил е ядосан.
- Почувствал се е използван. Онези, които са препубликували неговата снимка са показали неуважение към труда му.
- Възможно е да не се е ядосал, а дори да се е почувствал поласкан, че са харесали снимката му за рекламна цел.

Попитай учениците дали са съгласни, че от агенцията са проявили неуважение към Алекс като автор на фотографията.

Вероятни отговори:

- Той е отделил много време, средства, усилия, за да се научи да снима добре.
- Вложените от него умения и творчество заслужават да бъдат оценени.
- Понякога да се заснеме един красив кадър е нужна предварителна подготовка – да отидеш на места, където други не ходят, да станеш рано, за да хванеш най-добрата светлина, да снимаш при неприятно време – да, усилията на Алекс заслужават по-добро отношение.

Попитай учениците дали според тях Алекс заслужава да получи обезщетение от туристическата агенция за неправомерното използване на снимката му.

Вероятни отговори:

- Той има права над тази снимка като неин автор.
- Напълно в реда на нещата е. Би било глупаво от негова страна, ако не потърси обезщетение.
- Просто се опитва се да изкопчи някакви пари от ситуацията.

Попитай учениците какво е било от полза на Алекс при справянето с проблема.

Вероятни отговори:

- Това че споделя за проблема с една от фотографските общности в мрежата. Той е получил съвети от хора, които сигурно имат опит в подобни ситуации.

Попитай учениците дали според тях Алекс е направил достатъчно, за да защити своите творби.

Вероятни отговори:

- Не е могъл да направи нищо повече. Поставил е свой воден знак на снимката. Написал е, че никой не може да използва снимките му без разрешение.
- Нищо не би могло да предотврати кражбата на материал, който е бил публикуван в мрежата.

Попитай учениците дали знаят кога могат и кога не могат да използват чужди материали от мрежата, като снимки, видео, музикални произведения?

Вероятни отговори:

- Ако се свържеш с автора на произведенията и поискаш съгласие.
- Когато си платиш можеш да ползваш всичко.

Представи на учениците лицензът *Creative Commons* – 8 мин.

Попитай учениците дали познават значението на двата символа:

След това представи символите по следния начин:

copyright

all rights reserved

**creative
commons**

Криейтив Комънс (*Creative Commons, CC*, буквално *Съзидателно споделяне*) представлява сборник от типови договори за използване на авторски произведения. Поставяйки този знак, всеки автор на творба или друг собственик на права, указва, че дава на всеки (включително в интернет) по-широки права за ползване на произведението от тези, които им предоставя авторското право.

В основата на повечето закони за авторското право стои правилото „всички права са запазени“. При договорите Криейтив Комънс правилото е, че „някои права са запазени“.

Представи на учениците какви възможности се предоставят на потребителите от тези договори:

Creative Commons

	Мога да	Само ако
 Признание CC BY	споделям, променям и печеля от творбата	спомена автора
 Признание Споделяне на споделеното CC BY-SA	споделям, променям и печеля от творбата	спомена автора и запазя същия лиценз
 Признание Некомерсиална употреба CC BY-NC	споделям и променям творбата	спомена автора и не печеля от творбата
 Признание Без производни CC BY-ND	споделям и печеля от творбата	спомена автора и не променям творбата
 Признание, Некомерсиално, Споделяне на споделеното CC BY-NC-SA	споделям и променям творбата	спомена автора, запазя същия лиценз и не печеля от неговата творба
 Признание, Некомерсиално, Без производни CC BY-NC-ND	споделям творбата	спомена автора, не променям творбата, не печеля от нея и запазя същия лиценз

Обърни внимание на учениците, че задължително при използването на този лиценз е споменаването на автора (т.е. позоваването на първоизточника).

Попитай учениците дали заслужава уважение решението на някои автори да дадат на потребителите по-широки права. Попитай ги защо, мислят, че един автор би направил това.

Вероятни отговори:

- По този начин позволява на онези, които нямат възможност да плащат за съдържание, също да имат достъп до него.
- Има хора с много добри идеи, но със скромни материални възможности. Те трудно биха реализирали идеите си, ако не получат подкрепа.
- За него знанието представлява по-голяма ценност от печалбата.

Обърни внимание на учениците, че наличието на отворено съдържание в мрежата е важно за достъпа до креативни идеи и решения от всеки потребител. Това „демократизира знанието“.

Попитай учениците знаят ли кой е най-големият проект с отворено съдържание.

(отговор: Уикипедия)

Отбележи, че много научни публикации се предлагат под свободен достъп. Университети от цял свят предлагат безплатно лекции и книги. Създадени са електронни библиотеки със свободен достъп.

Заклучителна дейност – 5 мин.

Постави на учениците задачата да формулират няколко основни принципа, които могат да се следват при необходимост да се ползват материали, създадени от други хора.

Възможни принципи:

- Проверявай какво може да копираш и споделяш и какво е незаконно!
- Сваляй съдържание от легални страници и доставчици, дори, ако се налага да платиш!
- Ако искаш да използваш снимки, текст или видео, създадени от друг, в твоя страница, първо се увери, че имаш разрешение!
- Търси съдържание под логото на Creative Commons, но винаги чети условията за ползване, защото някои файлове може да имат ограничения как и къде да се използват.